

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ για ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ εξετάσεις Γ' λυκείου ΕΠΑ.Λ.

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Παράδοση και σύγχρονη εποχή

Η γνώση της παράδοσης και η δημιουργική αξιοποίησή της αποτελούν ασφαλιστικές δικλίδες για την ανάπτυξη του πολιτισμού μας. Σε μια εποχή σαν τη σημερινή, όπου η διεθνοποίηση των πολιτιστικών, κοινωνικών, οικονομικών προϊόντων και πληροφοριών διαμορφώνει ένα καινούργιο, πολύπλοκο, παγκόσμιο καθεστώς, η γνώση αυτή μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στη διατήρηση, υπεράσπιση και ανάπτυξη κάθε εθνικού πολιτισμού. Αυτήν την άποψη, όμως, δεν τη συμμερίζονται όλοι.

Υπάρχουν απόψεις που καταλήγουν στην εκτίμηση πως δεν πρέπει ούτε χρειάζεται ν' αξιοποιούμε τίποτε απ' την παράδοσή μας, γιατί βρισκόμαστε σε μια ιστορική φάση που έχει σημάνει το τέλος των εθνικών πολιτισμών και πως μια οποιαδήποτε προσπάθεια διατήρησης ορισμένων εθνικών χαρακτηριστικών δεν αποτελεί παρά σπατάλη δυνάμεων ή συντηρητική στάση και οδηγεί στην οπισθοδρόμηση. Υπάρχει, όμως, και μία στάση που προτείνει ως μοναδική λύση στα αδιέξοδα της σημερινής εποχής την «επιστροφή στις ρίζες». Προτείνει αυτή τη λύση ως «θεραπεία» απέναντι στην επιχειρούμενη πολιτιστική ισοπέδωση και εξαφάνιση των οικονομικώς ασθενέστερων κοινωνιών.

Η πρώτη από τις προαναφερθείσες απόψεις δεν έχει ούτε επιστημονική βάση, ούτε μπορεί να προσφέρει ουσιαστική βοήθεια στα προβλήματα τα σχετικά με το θέμα. Έρχεται να εμφανιστεί ως αντίδραση απέναντι σε μία τυπική και ανούσια προσκόλληση, σε μία χωρίς όρους υποταγή σε ένα λαμπρό παρελθόν. Η άγνοια, όμως, που, στην ουσία, προτείνει, δεν αποτελεί εγγύηση για ένα καλύτερο μέλλον. Η άρνηση του παρελθόντος ενός έθνους οδηγεί με ασφάλεια στην άρνηση της ιστορικής εμπειρίας και των διδαγμάτων της, στη δημιουργία λαών χωρίς ταυτότητα, γεγονότα που οδηγούν μοιραία στην υποταγή της στην ταυτότητα άλλων, πιο ισχυρών εθνών.

Η δεύτερη άποψη δείχνει αδυναμία σύλληψης των σημερινών αναγκών και προβλημάτων. Το να παίρνει κάποιος τις «ρίζες» ως απόλυτο και αξεπέραστο «υπόδειγμα προς μίμηση» εξαιρετικό και υπέροχο, μα πάντα σχετικό «παράδειγμα για δράση», δείχνει φόβο μπροστά στο καινούργιο και συντήρηση. Μία τέτοια στάση, όμως, ιδιαίτερα ευδοκιμεί σε περιόδους κρίσης. Ας θυμηθούμε τα λόγια του συγγραφέα των ύστερων ελληνιστικών χρόνων στην πραγματεία του *Περί Υψους* «Και αλήθεια, όμορφος και για την πάσα νίκη πανάξιος ο αγώνας τούτος για τη

e-ΕΚΦΡΑΣΗ- ΕΚΘΕΣΗ

δόξα και ο στέφανος, όπου και το να νικιέται κανείς, αφού νικιέται από τους προγενέστερους δεν είναι κάτι ολότελα ατίμητο» (Ανωνύμου [Διονυσίου ή Λογγίνου], *Περί Υψους* XIII, 4). Η εξιδανίκευση του παρελθόντος ήταν αποτέλεσμα του φτωχού παρόντος.

Ούτε η απόρριψη ούτε η αποθέωση του παρελθόντος αποτελούν λύσεις. Ο σύγχρονος πολιτισμός χρειάζεται την ποίηση του παρελθόντος για να δημιουργήσει την ποίηση του παρόντος και του μέλλοντος. Το ζητούμενο, όμως, είναι να υπάρξει ουσιαστική γνώση του παρελθόντος, των αξιών του, των λαθών και των αποτυχιών του. Στόχος είναι, όμως, και η δημιουργική σύνθεση του πολιτισμού με βάση και τη δημιουργική αξιοποίηση στοιχείων άλλων πολιτισμών. Πρέπει κάθε πολίτης να γίνει ικανός, να αποκτήσει κριτήρια αλλά να έχει και τις πρακτικές ευκαιρίες, ώστε να μπορεί να γίνει μέτοχος και δημιουργός του σύγχρονου πολιτιστικού «γίγνεσθαι». Αυτό συνεπάγεται μια πολύπλευρη εθνική προσπάθεια, η οποία θα προσανατολίζεται στην ανάπτυξη της πολιτιστικής υλικοτεχνικής υποδομής, της επιστημονικής έρευνας, της ενίσχυσης του μορφωτικού επιπέδου των πολιτών, της αξιοποίησης του διεθνούς πλούτου.

Όταν μια κοινωνία δείχνει εμπιστοσύνη στις ίδιες τις δυνάμεις που την αποτελούν, τότε μπορεί αποτελεσματικά να αντιμετωπίσει κάθε προσπάθεια πολιτιστικής οπισθοδρόμησης και άλωσής της.

Αιμ. Καραλή, «Λόγος, Τέχνη και Τεχνική στην Έκθεση»

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

A.1. Να συντάξετε την περίληψη του κειμένου σε 100 -120 λέξεις.
(15 μονάδες)

B.1. Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος.
(5 μονάδες)

B.2. Να εντοπίσετε πέντε λέξεις ή φράσεις που εξασφαλίζουν τη συνοχή του κειμένου και να πείτε τι δηλώνουν.
(5 μονάδες)

B.3. Τι δηλώνουν τα εισαγωγικά στις παρακάτω περιπτώσεις;

α. «υπόδειγμα προς μίμηση»

β. «Και αλήθεια, όμορφος και για την πάσα νίκη πανάξιος ο αγώνας τούτος για τη δόξα και ο στέφανος, όπου και το να νικιέται κανείς, αφού νικιέται από τους προγενέστερους δεν είναι κάτι ολότελα ατίμητο»
(5 μονάδες)

Γ. Η Αιμιλία Καραλή γράφει: “ Η γνώση της παράδοσης και η δημιουργική αξιοποίησή της αποτελούν ασφαλιστικές δικλείδες για την ανάπτυξη του πολιτισμού μας.” Να γράψετε μία επιστολή προς έναν φίλο σας ή φίλη σας και να του εξηγήσετε την αξία της παράδοσης και να προτείνετε τρόπους για να έρθουν οι σύγχρονοι νέοι σε επαφή μαζί της. Το κείμενο της επιστολής να μην ξεπερνά τις 200-250 λέξεις.
(20 μονάδες)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ (1883-1957)

Αναφορά στον Γκρέκο (απόσπασμα)

Μιαν ανοιξιάτικη Κυριακή θυμούμαι δυο τρεις ανθισμένες κερασιές σ' ένα οργωμένο κόκκινο χωράφι, γέμισε η καρδιά μου ευτυχία. Βγήκε τη στιγμή εκείνη κι έλαμψε ο ήλιος σαν την πρώτη μέρα που βγήκε από τα χέρια του Θεού· έλαμψε η θάλασσα του Σαρωνικού, πέρα η Αίγινα στο πρωινό φως γέμισε τριαντάφυλλα· δυο κοράκια πέταξαν καλοσήμαδα δεξιά μου και τα φτερά τους αντιδόνησαν σαν κόρδες δοξαριού.

Από τη μια μεριά τα κύματα σαν ομηρικά άλογα, με άσπρες χαίτες, δροσεροί μακρόσυρτοι στίχοι του Ομήρου, κι από την άλλη μεριά η ελιά της Αθηνάς όλο λάδι και φως, κι η δάφνη του Απόλλωνα, και τα θαματοουργά όλο κρασί και τραγούδι αμπέλια του Διόνυσου. Στεγνή, λιτοδίαιτη γης, πέτρες ροδοκοκκινισμένες από τον ήλιο, τα βουνά γαλάζια κυματίζουν ανάερα, αχνίζουν μέσα στο φως. Ολόγυμνα, και λιάζονται ήσυχα, αναπαμένα, σαν αθλητές.

Πήγαινα κι ως πήγαινα θαρρούσα πως όλη η γης κι ο ουρανός οδοιπορούσαν μαζί μου· έμπαιναν μέσα μου όλα τα γύρα μου θάματα, άνθιζα, γελούσα, αντιδονούσα κι εγώ σαν την κόρδα του δοξαριού· κι η ψυχή μου πώς χάνουνταν την Κυριακή εκείνη κι έσβηνε τιτιβίζοντας στο πρωινό φως, σαν τη σταρήθρα¹!

Ανέβηκα σ' ένα λόφο κι αγνάντευα πέρα τη θάλασσα, τα φτενά² ρόδινα ακρογιάλια, τ' αλαφρογραμμένα νησιά. Τι χαρά είναι ετούτη! μουρμούρισα· πώς κολυμπάει το παρθενικό σώμα της Ελλάδας, κι ανασηκώνεται από τα κύματα και πέφτει επάνω του ο ήλιος, σαν αρραβωνιαστικός! Πώς δάμασε την πέτρα και το νερό και πώς λαγάρισε³ από την αδράνεια και τη χοντροκοπιά της ύλης, κρατώντας μοναχά την ουσία!

Γύριζα να γνωρίσω την Αττική, έτσι νόμιζα· μα εγώ γύριζα να γνωρίσω την ψυχή μου· στα δέντρα, στα βουνά, στη μοναξιά ζητούσα να βρω και να γνωρίσω την ψυχή μου, μάταια· η καρδιά δε σκιρτούσε· σημάδι ασφαλτο πως δεν έβρισκα αυτό που ζητούσα.

Μια μέρα μονάχα, ένα μεσημέρι, θάρρεψα πως τη βρήκα. Είχα πάει ολομόναχος στο Σούνιο· ήλιος καφτός, είχε μπει το καλοκαίρι, τα πληγωμένα πεύκα έχυναν το ρετσίνι τους κι ο αγέρας μοσχοβολούσε· ένα τζιτζίκι ήρθε και κάθισε στον ώμο μου και κάμποση ώρα οδοιπορούσαμε μαζί· μύριζα όλος σαν πεύκο, είχα γίνει πεύκο, κι άξαφνα, ως ξεπρόβαινα από τον πευκώνα, είδα τις άσπρες κολόνες του ναού του Ποσειδώνα, κι ανάμεσά τους, στραφταλιστή, σκούρα γαλάζια, την άγια θάλασσα. Τα γόνατά μου κόπηκαν, στάθηκα· ετούτη είναι η Ομορφιά, συλλογίστηκα, ετούτη

e-ΕΚΦΡΑΣΗ- ΕΚΘΕΣΗ

είναι η αφτέρουγη Νίκη, η κορφή της χαράς, πιο απάνω δεν μπορεί να φτάσει ο άνθρωπος. Ετούτη είναι η Ελλάδα.[...]

(1961)

1 σιταρήθρα: αποδημητικό πτηνό που φωλιάζει σε θάμνους.

2 φτενός -ή -ό: λεπτός, λιγνός.

3 καθάρισε, έγινε διαυγές.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

A.1. Να περιγράψετε τις αντιδράσεις του αφηγητή όταν αντικρίζει τις άσπρες κολόνες του ναού του Ποσειδώνα στο Σούνιο. Να σχολιάσετε αυτές τις αντιδράσεις και να τις αιτιολογήσετε.

(15 μονάδες)

B.1. Το έργο “Η αναφορά στον Γκρέκο του Καζαντζάκη” αποτελεί μια μυθιστορηματική αυτοβιογραφία με πολλά ποιητικά στοιχεία. Να εντοπίσετε στο απόσπασμα δυο (2) στοιχεία αυτοβιογραφικού χαρακτήρα και τρία (3) στοιχεία ποιητικά.

(10 μονάδες)

B.2. Να εντοπίσετε στο κείμενο 2 εικόνες και να τις σχολιάσετε.

(5 μονάδες)

Γ. Ετούτη είναι η Ελλάδα.[...]: Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα χαρακτηριστικά της Ελλάδας, όπως παρουσιάζονται από το Ν.Καζαντζάκη. Να γράψετε ένα κείμενο 100-150 λέξεων για την εφημερίδα του εκπολιτιστικού συλλόγου της περιοχής σας.

(20 μονάδες)